

Рахматуллаев Джасур
Ўзбекистон Республикаси Банк-молия
академияси тингловчиси

ЎЗБЕКИСТОН СУҒУРТА БОЗОРИДА ҲАЁТ СУҒУРТАСИНИНГ АҲАМИЯТИ ВА УНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎЛЛАРИ

Аннотация: Мазкур мақолада ҳаёт суғуртаси категориясининг ижтимоий-иқтисодий моҳияти ва унинг аҳамияти хусусидаги тадқиқотчи олимларнинг турли хил қарашлари таҳлил қилинган. Шунингдек, суғурта бозори, унинг ривожланишида ҳаёт суғуртасининг аҳамиятли жиҳатлари ва унинг бугунги кундаги ҳолати ҳамда ҳаёт суғуртаси фаолиятида юзага келаётган асосий муаммолар ва уларнинг ечимига қаратилган масалалар таҳлили келтирилган.

Калит сўзлар: суғурта, ҳаёт суғуртаси, шахсий суғурта, суғурта бозори, суғурта мукофоти, ижтимоий Ҳимоя, суғурта қопламаси.

Аннотация: В данной статье проанализированы различные взгляды ученых экономистов о сущности и значении страхования жизни как социально-экономической категории. Также проанализированы развитие страхового рынка, особенности и значение страхования жизни а также основные проблемы возникающие в процессе функционирования страхования жизни и пути решения существующих вопросов современности.

Ключевые слова: страхование, страхование жизни, личное страхование, страховое вознаграждение, общественная защита, страховое покрытие.

Кириш

Бугунги жаҳон Пандемияси ҳамон давом этаётган бир шароитда инсонлар ҳаёти ва унинг ижтимоий Ҳимояси нақадар муҳим эканлигини ҳамда турли кутилмаган ҳолатларда инсон қанчалик Ҳимоясиз ва ожиз эканлигини барча бирдек англаб етди десак адашмаймиз. Инсон ҳаётининг турли кутилмаган бахтсиз ҳодисалардан Ҳимояланиши учун биринчи навбатда ҳар биримиздан турли кутилмаган салбий ҳолатларга доимо тайёр туришимиз лозимлигини талаб қилади. Лекин, доимо ҳам инсон турли кутилмаган ҳодисалардан Ҳимояланиш имкониятига эга бўлмайди. Бунинг натижасида эса, инсонлар вақтинчалик меҳнат қилиш қобилиятини йўқотиши оқибатида даромад манбаидан маҳрум бўлиши, баъзи ҳолларда эса боқувчисидан ажралиб қолиши мумкин бўлади ва бу ўз навбатида бундай ҳолатларнинг олдини олиш учун ҳаёт суғуртаси механизми орқали ижтимоий Ҳимояга заруратни юзага келтиради.

Мамлакат иқтисодий ривожланишида суғурта фаолияти молиявий инфратузилманинг муҳим тармоқларидан бири сифатида майдонга чиқади. Аниқроқ қилиб айтганда, у юридик ва жисмоний шахсларнинг суғурта Ҳимоясини таъминловчи ва муайян миқдорда инвестиция маблағларини ўзида жамлаб, реал иқтисодиётни қайта молиялаштиришни амалга оширувчи молиявий тузилмадир. Шунингдек, фуқаролар, ташкилотлар ва давлатнинг

мулкий манфаатларини ҳар хил табиий, техник ва бошқа қалтисликлардан ҳимоя қилишнинг бюджетдан ташқари маблағлар ҳисобидан таъминловчи механизми ҳисобланади. Ушбу суғурта механизми орқали бозор иқтисодиёти шароитида хўжалик субъектлари фаолиятинининг ривожланиши учун тўсқинлик қилувчи кўзда тутилмаган қалтисликлар етказадиган зарарларни суғурта шартномаси орқали белгиланган тартибда қоплаш мункинлиги аҳамиятлидир. Шундай экан, юртимизда иқтисодиёт тармоқларининг барқарор ривожланишида ва уларнинг молиявий фаолиятида юзага келиши мункин бўлган қалтисликлардан ҳимоялашда суғурта тизими муҳим аҳамиятга эга.

Албатта буларнинг ҳаммаси ҳалқимиз турмуш даражасини янада яхшилаш, аҳолини, давлат, хусусий мулкдорлар ва тадбиркорларнинг мулкани суғурта қилиш натижасида уларнинг мулкий манфаатини ҳимоя қилишдан иборатдир.

Президентимиз Ш.М. Мирзиёев (ПФ, 2017) 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегиясида –“... суғурта, лизинг ва бошқа молиявий хизматлар ҳажмини уларнинг янги турларини жорий қилиш ва сифатини ошириш ҳисобида кенгайтириш, шунингдек капитални жалб қилиш ҳамда корхона, молиявий институтлар ва аҳолининг эркин ресурсларини жойлаштиришдаги муқобил манба сифатида фонд бозорини ривожлантириш”¹ лозимлиги тўғрисида аълоҳида тўхталиб, мамлакатимизни ривожлантиришнинг устувор йўналишларидан бири сифатида қайд этиши ҳам суғурта хизматларининг, хусусан, мамлакатимизда ҳаёт суғуртаси хизматларининг ривожланишида муҳим аҳамият касб этади.

Бозор иқтисодиёти тизими ривожланиб борар экан жамият фаолиятининг барча соҳалари кўрсаткичларига, айниқса, иқтисодий муносабатларда иқтисодиётнинг муҳим элементлардан бири суғуртага эҳтиёж ошиб боради.

Суғурта фуқаролар, ташкилотлар ва давлатнинг мулкий манфаатларини ҳар хил табиий, техник ҳамда турли хилдаги таваккалчиликлардан ҳимоя қилишини бюджетдан маблағ талаб қилмай таъминлайдиган механизм эканлиги аҳамиятлидир.

Дарҳақиқат, инсон ҳаётини турли кутилмаган ҳолатлардан суғурта механизми орқали ижтимоий ҳимоялаш энг маъқул ва ишончли ҳимоя воситаси ҳисобланади. Зеро, мамлакат иқтисодий ривожланишида суғурта фаолияти молиявий инфратузилманинг муҳим тармоқларидан бири сифатида майдонга чиқади. Шу ўринда суғуртанинг моҳиятига тўхталадиган бўлсак, у юридик ва жисмоний шахсларнинг суғурта ҳимоясини таъминловчи ва муайян миқдорда инвестиция маблағларини ўзида жамлаб, реал иқтисодиётни қайта молиялаштиришни амалга оширувчи молиявий тузилмадир.

Ҳозирги кунда жамиятни инновацион ва ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосини унинг ҳал қилувчи кучи ҳисобланган инсон капитали ташкил этади. Хусусан, мамлакатимиз ҳар бир фуқаросининг кучли ижтимоий ҳимоясининг кафолатланиши, уларнинг соғлиғи ва ҳаётининг суғурта

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида. ПФ-4947 ҚТ, 6-сон, 70-модда ОМ Ахб., 2-сон, 33-модда.

механизми орқали ҳимояланиши ижтимоий-иқтисодий ривожланишга хизмат қилмоқда.

Жаҳон амалиёти тажрибасидан маълумки, ҳаёт суғуртаси аҳоли ижтимоий-иқтисодий ҳимоясининг замонавий ва ишончли воситаларидан бири сифатида намоён бўлмоқда ва хорижий давлатлар молия тизими таркибида тобора ривожланиб бормоқда.

Шунингдек, фуқаролар, ташкилотлар ва давлатнинг мулкӣ манфаатларини турли хил табиий, техник ва бошқа қалтисликлардан ҳимоя қилишнинг бюджетдан ташқари маблағлар ҳисобидан таъминловчи механизми ҳисобланади. Ушбу суғурта механизми орқали ҳар қандай ҳолатда ҳам инсон ҳаёти учун тўсқинлик қилувчи кўзда тутилмаган қалтисликлар туфайли юзага келиши мумкин бўлган зарарларни суғурта шартномаси орқали белгиланган тартибда қоплаш мумкинлиги аҳамиятлидир. Шундай экан, юртимизда иқтисодиёт тармоқларининг барқарор ривожланишида ва уларнинг молиявий фаолиятида ҳамда аҳолининг фаравон ҳаёт кечиришида юзага келиши мумкин бўлган турли хатарлардан ҳимоялашда суғурта механизми, хусусан ҳаёт суғуртаси муҳим аҳамият касб этади.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили

Ўзбекистон Республикасининг қонунчилик ҳужжатида суғурта ва суғурта фаолияти тушунчаларини моҳияти очиб берилган. Унга кўра, суғурта деганда юридик ёки жисмоний шахслар тўлайдиган суғурта мукофотларидан шунингдек, суғурталовчининг бошқа маблағларидан шакллантириладиган пул фондлари ҳисобидан муайян воқеа (суғурта ҳодисаси) юз берганда ушбу шахсларга суғурта шартномасига мувофиқ суғурта товонини (суғурта пулини) тўлаш йўли билан уларнинг манфаатларини ҳимоя қилиш тушунилиши ва суғурта фаолияти деганда суғурта бозори профессионал иштирокчиларининг суғуртани амалга ошириш билан боғлиқ фаолияти тушунилиши кўрсатиб ўтилган.

Иқтисодчи олим Б.Ю. Сербиновский ўз тадқиқотларида шахсий суғурта, хусусан, ҳаёт суғуртаси ва унинг молиявий механизмлари хусусида изланишлар олиб борган. Жумладан, у шахсий суғуртанинг моҳиятини очиб беришга ҳаракат қилган, унинг фикрича, “шахсий суғурта – бу ҳар-бир инсоннинг ҳаёти билан боғлиқ турли бахтсиз ҳодисалардан ҳимоя қилувчи суғурта туридир”². Шунингдек, ривожланган давлатларда ҳаёт суғуртаси жамиятнинг ажралмас бир қисмига айланиб улгурганлигини таъкидлайди.

Т.А. Федорованинг фикрига кўра ҳаётни суғурталаш деганда, суғурталанган шахс вафот этган ёки муайян муддатга қадар тирик қолган ҳолатда, тўланган суғурта мукофотлари ўрнига суғурта қилдирувчи ёки у томонидан тайинланган шахсга суғурталовчи томонидан суғурта суммасини тўлаш кафолатини берилиши тушунилади³.

² Сербиновский Б.Ю. (2010) Страховое дело [Текст]: курс лекций / Б.Ю.Сербиновский, В.Н. Гарькуша; под общ. ред. Б.Ю. Сербиновского. - Ростов-н/Д: ЮФУ, 2010. – 387 с.

³ Александрова О.В. Коммерческое страхование. – М.: Янги иқтисодиёт институти, 2006. – 254 б.

О.В. Александрова эса ҳаёт суғуртаси – суғурта тармоғи бўлиб, бунда суғурталовчининг жавобгарлиги суғурталанган шахс суғурта шартномаси амал қилган даврда вафот этганда ёки маълум бир ёшга тўлганда қатъий белгиланган миқдордаги пулни тўлашдан иборатдир⁴.

М.А. Гришунина илмий тадқиқотларида ҳаёт суғуртасини шахсий суғуртанинг бир тури сифатида қарайди ва унинг иқтисодий механизмларини таҳлил қилиш асосида, шахсий суғуртанинг пул маблағларини жамғариш воситаси сифатидаги имкониятларига тўхталиб ўтган. Унинг фикрича, шахсий суғурта қатъий белгиланган даромад олиш имконини берувчи ўзига хос бир усул сифатида намоён бўлади⁵.

Умуман олганда, ҳаёт суғуртаси иқтисодий категория сифатида намоён бўлиб, суғурталовчи томонидан суғурта қилдирувчилар тўлаган суғурта мукофотлари ҳамда суғурта заҳираларини инвестиция қилишдан олинган фойда ҳисобидан мақсадли суғурта фондларини шакллантириш ва улардан суғурта шартномасида ўрнатилган суғурта ҳодисалари содир бўлганда, суғурталанган шахсларга суғурта суммасини тўлаш учун фойдаланиш билан боғлиқ юзага келадиган ҳаёт суғуртаси иштирокчилари ўртасидаги қайта тақсимлаш муносабатларини ифодалайди деган хулосага келиш мумкин.

Тадқиқот методологияси

Ҳаёт суғуртасининг ижтимоий-иқтисодий аҳамияти кун сайин ошиб боришига ва унга эҳтиёж кучайишига бир қанча муаммоли омиллар сабаб бўлмоқда. Масалан, ривожланган мамлакатларда аҳолининг кексايиши кузатилаётгани, ишловчиларга нисбатан пенсионерлар сонининг ортиб бориши, бирдамликка асосланган пенсия тизимида кексаларни қўллаб-қувватлашга мўлжалланган давлат харажатларининг ЯИМ даги улушининг ортиб бориши натижасида демографик юклама ортиб бораётганлиги каби ҳолатлар аҳолининг ижтимоий ҳимоясида ҳаёт суғуртасига заруратни юзага келтирмоқда ва унинг долзарблик касб этишини исботламоқда.

Мамлакатимиз суғурта бозорини ривожлантиришда ҳаёт суғуртасининг ролини ошириш муҳим аҳамият касб этади. Чунки, аҳолини ҳаёт суғуртаси орқали унинг ҳаёти, меҳнат фаолияти давомида турли хил бахтсиз ҳодисалардан ижтимоий ҳимоялаш, тиббий суғурталаш асосида соғлиғини ва меҳнат қobiliятини йўқотиш каби хавф хатарлардан ҳимоя қилиш имконияти юзага келади. Бунинг учун эса, халқимизнинг суғурта бўйича билимларини ва уларнинг суғурта маданиятини ҳамда аҳолининг ҳаёт суғуртасига бўлган ишончини ошириш масаласини ҳал қилиш лозим.

Ушбу тадқиқотни амалга ошириш давомида индукция, сифат таҳлили ва қиёсий таҳлил каби тадқиқот усулларида фойдаланилди.

⁴ Федорова Т.А. ва бошқалар. Страхование (3-нашр). – М.: Магистр, 2008. – 1006 б.

⁵ Гришунина М.А. (2018) Личное страхование как метод накопления денежных средств. Экономика и управление. Май, Том-3, №9.

Таҳлил ва натижалар

Ҳозирги пайтда ҳаёт суғуртаси суғурта фаолиятининг йирик тармоғи сифатида жаҳон амалиётида кенг қўлланилади. Ривожланган хорижий давлатларда ҳаёт суғуртаси бўйича келиб тушган суғурта мукофотлари бошқа суғурта турлари бўйича келиб тушган суғурта мукофотларига нисбатан юқори салмоққа эга. Масалан, АҚШда жами йиғилган суғурта мукофотлари ҳажмида ҳаёт суғуртасининг ҳиссаси 50,0 фоиздан юқоридир.

Ўзбекистон суғурта бозорида Ҳаёт суғуртасининг улуши ҳамон пастлигича сақланиб қолмоқда. Хусусан, 2020 йилда Ҳаёт суғуртаси мукофотлари тушуми умумий суғурта тушумига нисбатан 15 фоизни ташкил қилмоқда.

Ҳаёт суғуртасининг моҳиятига тўхталадиган бўлсак, суғурталанган шахснинг ўлими ёки аниқ муддатгача (ёшгача) яшаши натижасида, суғурта мукофотлари тўланиши эвазига, суғурталовчининг суғурта қилдирувчи ёки кўрсатилган учинчи шахсларга маълум пул маблағларини (суғурта суммасини) тўлаб бериш кафолати тушунилади. Ҳаёт суғуртасида суғурталанадиган таваккалчилик – бу инсон ҳаётининг давомийлигидир.

Таваккалчилик бўлиб, ўлим эмас, балки унинг юз бериш вақти хизмат қилади. Шу сабабли ҳам ҳаёт суғуртасидаги суғурталанадиган таваккалчиликларни қуйидаги тўртта муҳим жиҳатларга бўлиш мумкин:

- ёши ёки ҳаётнинг ўртача давомийлигидан эрта ўлиш эҳтимоли;
- маълум вақт даври мобайнида ўлиши ёки яшаб қолиш эҳтимоли;
- маълум воқеа ёки ёшгача яшаш ёхуд яшамаслик эҳтимоли;
- меҳнат фаолиятини давом эттирмаган ҳолда мунтазам даромадлар билан таъминланишини талаб қилувчи узок ҳаёт давомийлигига эга бўлган ҳолда кексалик чоғида яшаш эҳтимоли.

Ҳаёт суғуртаси инсонга қатор ижтимоий-иқтисодий муаммолар мажмуасини хал қилишнинг имконини яратувчи суғурта кафолатлари ва инвестицион хизматлар мажмуини тақлиф қилади. Шартли равишда бу масалаларни қуйидаги икки гуруҳга ажратиш мумкин: ижтимоий ва молиявий.

Бунда биринчи гуруҳдаги масалаларнинг ечилиши давлат ижтимоий суғуртаси ва таъминотига қўшимча тарздаги молиявий ёрдам орқали инсон ҳаётидаги кутилмаган воқеалар ва молиявий қийинчиликларни бирмунча барқарор ва енгил ўтиш имконини беради. Иккинчи масалаларнинг ечилиши эса бир тарафдан шахсий даромадларнинг ошишига ёрдам берса, бошқа тарафдан қатор молиявий-кредит амалиётларини амалга ошириш чоғидаги кафолатларни тақдим этади.

Ҳаёт суғуртасининг юқорида кўрсатиб ўтилган таваккалчилик ёки бошқача қилиб айтганимизда, рисклар аниқланишининг мезонларини танланишидан келиб чиққан ҳолда, қатор ижтимоий ва молиявий аҳамиятга эга бўлган мақсадларини келтиришимиз мумкин.

Ижтимоий аҳамиятга эга мақсадлари сифатида қуйидаги омилларни келтириш мумкин:

1. Фуқароларни кутилмаган бахтсиз ҳодисалар туфайли даромадини йўқотишдан ҳимоя қилиш;

2. Вақтинчалик ёки доимий меҳнат қобилиятини йўқотганда молиявий таъминот билан таъминлаш;

3. Кексалик чоғида нафақа таъминоти;

4. Фарзандлар вояга етган вақтида моддий ёрам кўрсатиш учун пул маблағлари жамғармаси;

5. Маросим хизматлари учун тўловлар.

Молиявий аҳамиятга эга мақсадлари сифатида қуйидаги омилларни келтириш мумкин:

1. Инвестицион даромад олиш билан боғлиқ бўлган жамғарма;

2. Тадбиркорлик бўйича шерикнинг ўлими, корхона раҳбари ёхуд “муҳим” ходим ўлими ҳолларида хусусий тадбиркорлик ҳимояси;

3. Мерос ҳимояси;

4. Суғурта мукофотлари ва ҳаёт суғуртаси товонларига нисбатан ўрнатилган солиқ имтиёзлари ёрдамида шахсий даромадларнинг оширилиши.

Ҳозирги пайтда мамлакатимизда фаолият кўрсатаётган суғурта ташкилотлари, асосан, ҳаёт суғуртасида қуйидаги суғурта турларини амалга оширишади:

- бахтсиз ҳодисалардан суғурталаш;

- ихтиёрий тиббий суғурта ва касал бўлиш ҳолатидан суғурта;

- чет элга кетаётган шахсларни суғуртаси;

- ҳаёт суғуртаси.

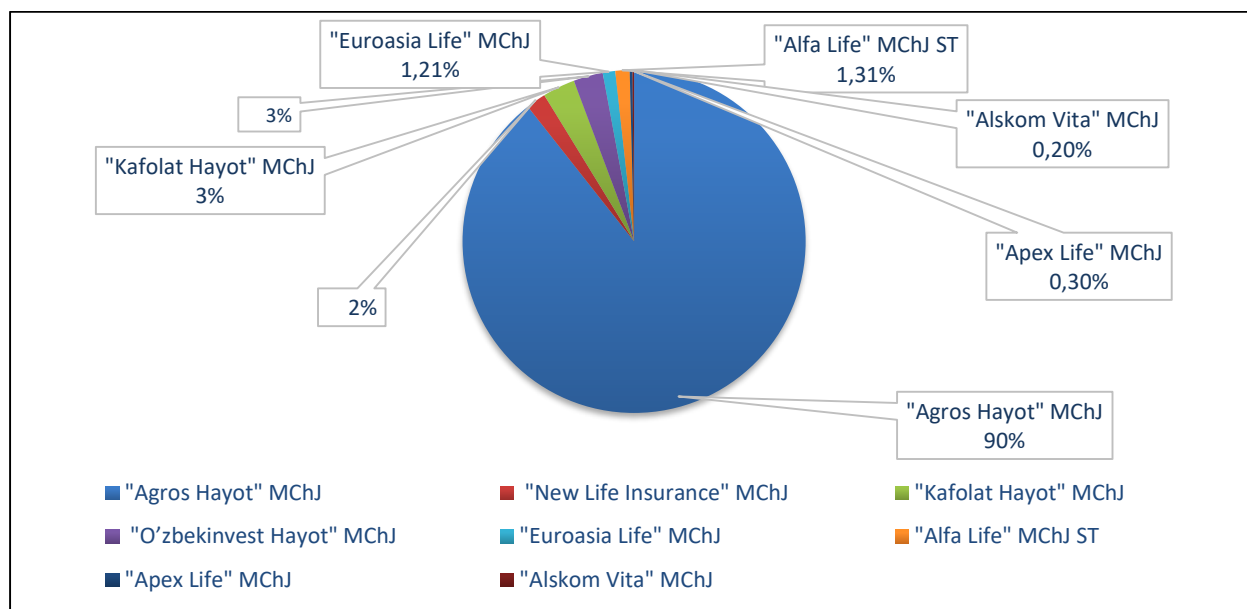
Ўзбекистон суғурта бозорида охириги йилларда суғурта компаниялари сони ўсиш тенденциясига эга бўлиб, 2021 йил 1 январ ҳолатига кўра 32 та умумий суғурта ва 8 та Ҳаёт суғурта компаниялари фаолият юритишмоқда. Буни мамлакатимизда Ҳаёт суғурта компанияларининг солмоғи ошиб бораётганлиги билан изоҳлашимиз мумкин.

Ҳаёт суғуртасини Шахсий суғуртанинг бир тури сифатида қараш мумкин, чунки у бевосита инсон ҳаёти ва унинг фаолияти билан боғлиқ бўлиб ҳисобланади. Ҳаёт суғуртасида ва Шахсий суғуртада ҳам умумий суғурта каби суғурта таърифи ставкаси муҳим аҳамият касб этади. Суғуртанинг ихтиёрий турлари бўйича тариф ставкалари суғурта ташкилоти томонидан бозордаги талаб ва таклиф ҳамда миқдорларнинг ёшани ҳисобга олган ҳолда актуар ҳисоб-китоблар асосида ишлаб чиқилади. Суғуртанинг мажбурий турлари бўйича тариф ставкалари қонунчилик ҳужжатларига мувофиқ ҳукумат томонидан белгиланади.

Ҳаёт суғуртаси таркибида фуқароларни бахтсиз ҳодисалардан ихтиёрий суғурталаш алоҳида ўринга эга. Шу боис, биз ушбу суғурта тури билан яқиндан танишамиз. Фуқароларни бахтсиз ҳодисалардан ихтиёрий суғурталаш бўйича шартнома қонунга кўра юридик ва жисмоний шахсларни ёзма аризаси асосида тузилади. Шартнома тузишдан олдин суғурта ташкилоти ўз миқдорларига суғурта хизматини таклиф этади. Юридик ва жисмоний шахслар суғурта шартномаси тузишдан олдин албатта суғурталовчининг молиявий ҳолати, лицензияси мавжудлиги билан қизиқиши лозим.

Жаҳон пандемияси Ҳаёт суғурта компаниялари фаолиятига ҳам ўзининг таъсирини кўрсатмасдан қолмади, 2019 йилда 133249 та суғурта шартномаси тузилган бўлса, 2020 йилда 470375 та суғурта шартномалари тузилган бўлиб, 353%

ўсиш тенденциясига эга бўлган. Буни аҳолининг Хаёт суғуртасига нисбатан талаби ортганлиги билан изоҳлаш мумкин. Аммо, Хаёт суғуртаси аҳолининг даромадлари билан боғлиқ бўлиб, унинг харажатларидан даромадининг юқори бўлишини ва қисман жамғармага эга бўлишини талаб этади.

1-расм. 2021 йил 1 январ ҳолатига ҳаёт суғурта компанияларининг умумий шартномалар сонидagi улуши.

1-расм маълумотлари таҳлилидан кўришимиз мумкинки, мамлакатимиз Хаёт суғуртаси фаолияти билан шуғулланувчи компанияларнинг жами суғурта шартномалари сони бўйича "Agros Hayot" MChJ суғурта компаниясининг салмоғи юқори бўлиб, жами суғурта шартномалари сонига нисбатан қарийб 90%ни ташкил этмоқда. Тузилган шартномаларнинг қолган 10 фоизи 7 та компания ҳиссасига тўғри келмоқда.

Ўзбекистонда Хаёт суғуртасига 2020 йилда талаб ошганлиги ва шартномалар сонининг ўсиш тенденциясига эга бўлганлигига қарамасдан, суғурта мукофотлари динамикасига эътибор қаратадиган бўлсак, 2020 йилда суғурта мукофотлари 2019 йилга нисбатан 57 фоизни ташкил этган. Буни мамлакатимизда фаолият юритаётган Хаёт суғуртаси компанияларининг аҳолининг ижтимоий ҳимоясидаги аҳамиятининг ортиши билан изоҳлаш мумкин бўлади.

1-жадвал

Ўзбекистон суғурта бозорида Ҳаёт суғурта компанияларининг 2020-2021 йиллардаги суғурта мукофотлари динамикаси (млн.сўм)

№	Суғурта ташкилотлари номи	Суғурта мукофотлари		
		01.01.2020	01.01.2021	Ўсиш даражаси
1	“New Life Insurance” MChJ	214 377,5	89 851,4	42%
2	“O‘zbekinvest Hayot” MChJ	95 066,4	74 934,2	79%
3	“Agros Hayot” MChJ	96 254,1	62 929,6	65%
4	“Euroasia Life” MChJ	78 473,3	36 761,5	47%
5	“Kafolat Hayot” MChJ	22 423,5	22 765,8	102%
6	“Alfa Life” MChJ ST	67 372,4	21 451,9	32%
7	“Apex Life” MChJ	11 211,5	17 637,8	157%
8	“Alskom Vita” MChJ	1 177,5	8 035,2	682%
Jami		586 356,2	334 367,2	57%

Манба: www.mf.uz сайти маълумотлари асосида муаллиф ишланмаси.

Ушбу 1-жадвал маълумотлари таҳлили кўрсатадики, 2020 йилда Ҳаёт суғуртаси бозорида “Alskom Vita” MChJ етакчилик қилиб, суғурта мукофотлари тушумида 682% ўсишга эришган бўлса, кейинги ўринларда “Apex Life” MChJ 157% ва “Kafolat Hayot” MChJ 102% суғурта мукофотлари тушуми бўйича ўсишига эришган, қолган барча компанияларда суғурта мукофоти тушуми пасайиши кузатилган.

«Kafolat Hayot» МЧЖ СК томонидан 2019-2020 йиллар давомидаги асосий кўрсаткичлари таҳлилини қуйидаги 2-жадвалда келтирамиз.

2-жадвал

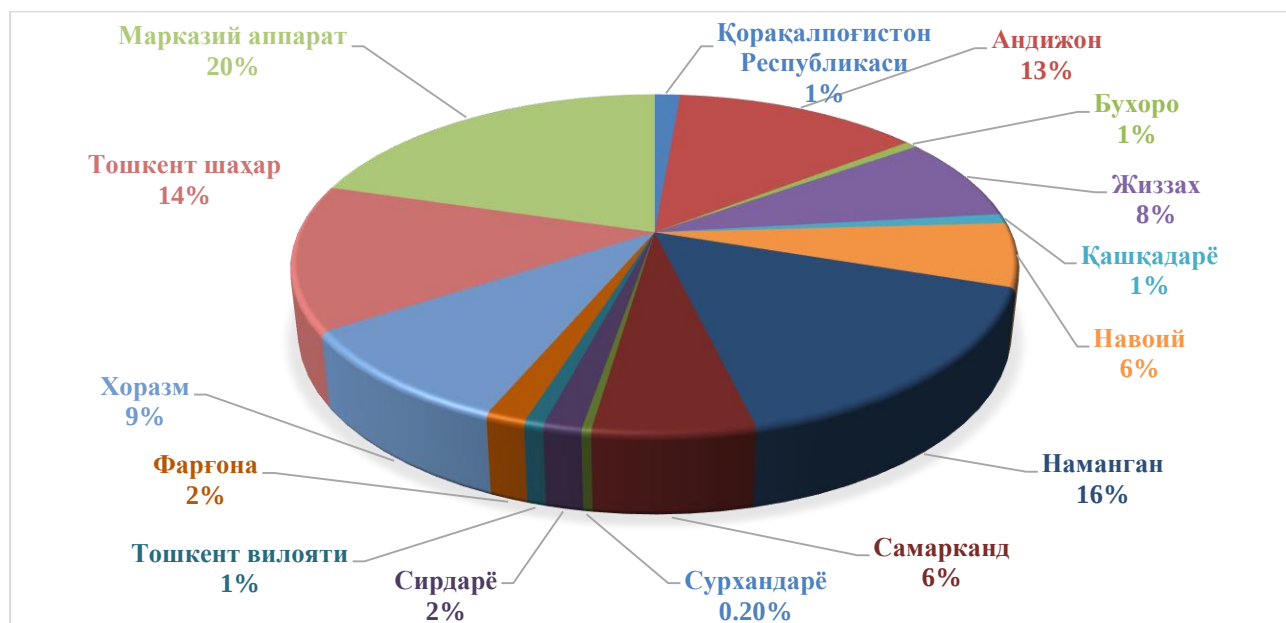
“Кафолат Ҳаёт” суғурта компаниясининг 2020-2021 йиллардаги асосий кўрсаткичлари (млрд сўм)

№	Кўрсаткичлар	01.01.2020	01.01.2021	Ўсиш, %
1.	Суғурта мукофотлари (млрд.сўм)	22.4	22.7	101%
2.	Суғурта жавобгарлиги (млрд.сўм)	118.0	139.3	118%
3.	Суғурта тўловлари (млрд.сўм)	14.3	18.40	129%
4.	Компания активлари (млрд.сўм)	21.2	32.7	154%
5.	Инвестициялар (млрд.сўм)	19.3	29.4	152%
6.	Суғурта захиралари (млрд.сўм)	5.6	7.4	132%

Манба: kafolathayot.uz сайтига жойланган 2020 йил яқунлари бўйича ҳисобот маълумотлари асосида муаллиф томонидан тайёрланди.

Юқоридаги 2-жадвал маълумотлари таҳлилидан кўриниб турибдики, «Kafolat Hayot» МЧЖ СК асосий кўрсаткичларида ўсиш кузатилмоқда. Бу ўз навбатида аҳоли ҳамда йирик корхона ва ташкилотларда жамият суғурта хизматларига бўлган ишончининг ортиб бораётганидан далолат беради.

Ушбу жадвалда компания томонидан миқозларга тўланган суғурта товлари 2020 йилда 2019 йилга нисбатан 129 фоизга ортганлиги акс эттирилган. Суғурта ходисаси содир бўлганда миқозларга суғурта товларини ўз вақтида тўлаб бериш барча суғурта ташкилотлари зиммасидаги асосий вазифалардан ҳисобланади. Шу боисдан ҳам «Kafolat Hayot» МЧЖ СКда бу борада ишлар яхши йўлга қўйилганлигидан далолатдир. Зеро, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 02 августдаги ПҚ-4412-сонли «Ўзбекистон Республикасининг суғурта бозорини ислоҳ қилиш ва унинг жадал ривожланишини таъминлаш чоратадбирлари тўғрисида» ги Қарори янги суғурта турларини жорий қилиш ва сифатини ошириш ҳисобига кенгайтиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

2-расм. “Kafolat Hayot” МЧЖ СКнинг 2020 йилда ҳаётни узоқ муддатга суғурта қилиш бўйича келиб тушган суғурта мукофотларининг филиаллар кесимидаги маълумоти.

Ушбу 2-расм маълумотлари таҳлили шуни кўрсатадики, “Kafolat Hayot” МЧЖ СКнинг 2020 йилда Ҳаётни узоқ муддатга суғурта қилиш бўйича келиб тушган суғурта мукофотларининг филиаллар кесимидаги улушида компаниянинг Марказий аппарати юқори салмоқга эга. Кейинги ўринларда Наманган 16%, Тошкент шаҳар филиали 14% ва Андижон филиали 13% улушга эга. Қолган вилоятларда Ҳаётни узоқ муддатга суғурта қилиш бўйича кўрсаткичлар пастлигича сақланиб қолмоқда. Зеро, Ҳаёт суғуртаси турида ҳаётни узоқ муддатга суғурта қилиш муҳим ижтимоий аҳамиятга эга бўлиб, у аҳолига бугунги даромад манбаига эга бўлган даврида келгуси давр учун молиявий жамғармаларини шакллантириш имкониятини яратади. Бунда аҳоли иш ҳақидан ёки бошқа шахсий даромадлари ҳисобидан ойлик, чорақлик ёки йиллик суғурта тўловларини амалга ошириб бориш билан ўзининг кексалик чоғида муносиб турмуш кечириши учун пул жамғармасини яратади.

Шунингдек, ҳаётни узоқ муддатга суғурта қилиш бугунги Жаҳон пандемияси ҳануз давом этаётган бир вақтда аҳолининг суғурта механизми орқали ижтимоий ҳимояланишида долзарбликни юзага келтиради.

Хулоса ва таклифлар

Ҳаёт суғуртасининг молиявий механизмларини такомиллаштирилиши Ўзбекистон суғурта бозорининг ривожланишида аҳолининг суғурта маданиятининг ошишига хизмат қилган ҳолда фуқароларимизнинг ҳаёти билан боғлиқ турли бахтсиз ҳодисалардан суғурталашга, Ҳаётни узоқ муддатга суғурта қилиш орқали фуқароларнинг ижтимоий ҳимоясининг кафолатланиши, бошқача қилиб айтганимизда уларни ижтимоий ҳимоялашга қаратилган чоратadbирларнинг ишлаб чиқилиши ҳаёт суғуртасининг янги хизмат турларининг яратилиши асосида юртдошларимизнинг турли бахтсиз ҳодисалардан ҳимояланишига мустаҳкам замин ҳозирлайди.

“Ҳаёт суғуртаси”нинг ижтимоий-иқтисодий моҳиятидан келиб чиққан ҳолда мамлакатимиз суғурта бозорида унинг аҳамиятини ошириш ва ҳаёт суғуртасини ривожлантириш учун қуйидагиларни амалга ошириш лозим:

- аҳоли ва ташкилотлар орасида “Ҳаёт суғуртаси” турининг ижтимоий-иқтисодий аҳамиятини кенг тарғиб қилишни ахборот технологиялари асосида йўлга қўйиш;
- “Ҳаёт суғуртаси”ни амалга ошириш механизмларини соддалаштириш, кенг халқ оммаси учун тушунарли тарзда ишлаб чиқиш;
- молия бозори талабларидан келиб чиққан ҳолда янги шахсий суғурта турларини ишлаб чиқиш;
- ҳаётни узоқ муддатга суғурта қилиш молиявий механизмларини такомиллаштириш;
- ҳаётни узоқ муддатга суғурта қилиш орқали пенсия суғуртаси механизмини ишлаб чиқиш ва унинг жозибдорлигини ошириш;
- ижтимоий тармоқларда ва оммавий ахборот воситаларида аҳолининг суғурта маданиятини ошириш бўйича қизиқарли ва амалий кўрсатувлар ҳамда хабарлар тақдим этиб боришни йўлга қўйиш.

Хулоса ўрнида айтганимизда, фуқароларимизнинг ҳаёт суғуртасидан ижтимоий-иқтисодий манфаатдорлигини ошириш бевосита мамлакатимизда Ҳаёт суғуртаси бозорининг ривожланишига ва пировардида аҳолининг кексалик чоғидаги муносиб турмуш шароити учун узоқ муддатли жамғармаларининг шаклланишига хизмат қилади. Шунинг учун ҳам Ҳаёт суғуртасининг молиявий механизмларини янада такомиллаштиришда Ҳаётни узоқ муддатга суғурта қилиш бўйича муҳим жиҳатларни инобатга олиш зарур деб ҳисоблаймиз.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 02 августдаги «Ўзбекистон Республикасининг суғурта бозорини ислоҳ қилиш ва унинг жадал

ривожланишини таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида» ПҚ-4412-сонли қарори.

2. ПФ (2017) Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида. ПФ-4947 ҚТ, 6-сон, 70-модда ОМ Ахб., 2-сон, 33-модда.

3. Ўзбекистон Республикасининг “Суғурта фаолияти тўғрисида”ги Қонуни (5-апрель). «Халқ сўзи» газетасининг 2002 йил 28 майдаги 112 (2940)-сонидан эълон қилинган.

4. Александрова О.В. Коммерческое страхование. – М.: Янги иқтисодиёт институти, 2006. – 254 б.

5. Федорова Т.А. ва бошқалар. Страхование (3-нашр). – М.: Магистр, 2008. – 1006 б.

6. Гришунина М.А. (2018) Личное страхование как метод накопления денежных средств. Экономика и управление. Май, Том-3, №9.

7. Сербиновский Б.Ю. (2010) Страхование дело [Текст]: курс лекций / Б.Ю.Сербиновский, В.Н. Гарькуша; под общ. ред. Б.Ю. Сербиновского .- Ростов-н/Д: ЮФУ, 2010. – 387 с.